

TÜRKİSTAN'DAN SARAYA: TİMURİ TEZYİNATIN UYGULAMA ALANLARI VE MODERN TEKSTİLDEKİ YORUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Semra Kır Şimşek*

Özet

Timur Devleti ile Osmanlı Devleti'nin etkileşiminin önemli bir sahasını teşkil eden Timurî sanat ekolü, Osmanlı sanatının tekâmülünün mühim kaynaklarından. Tebrizli nakkaşlarla beslenen bu etkileşimin tesiri, İstanbul'un fethinden sonra II. Mehmed, II. Bayezid, I. Selim dönemlerinde de devam etmiştir. Kitap sanatlarından mimariye kadar farklı malzeme ve teknikleri buluşturan geniş uygulama alanlarıyla Timurî motifler, Türkistan ve Anadolu'nun zenginliğiyle birleşerek Osmanlı dokuma kumaşları üzerinde nadide numunelerini vermiştir. Anadolu sanatkarların sultanların himayesinde, farklı coğrafyalardan gelen ustalarla birlikte yürüttüğü faaliyetler 16. yüzyıl ortalarından itibaren küresel ölçekte tanınan İstanbul saray nakkaşhânesine özgü bir üslûbun teşekkülünü sağlamıştır.

Bu çalışma, Timurî desenlerin ağır işçilik ve değerli materyallerle gösterişli bir dokumaya dönüşen örneklerine odaklanmaktadır. Topkapı Sarayı Elbise-i Hümayun Padişah Kıyafetleri sergisinde sergilenen Sultan II. Mehmed'e atfedilen kıyafet ve dönem tekstil aksesuarlarındaki motifler üzerinden Timurî dönemin desen üslûbu anlaşılmasına çalışılmıştır. Timurî sanat anlayışında nebâtî kökenli kabul edilen motiflerin karakteristiğini aynı estetik zemin üzerinde, ortak sap ve gövde kurgusunda bütünleşerek, tüm yüzeyi dolduran kıvrımlar teşkil etmektedir. Küçük yapraklar ile süslenen bu kıvrımlara ara ara altın tellerle dokunan küçük rozet çiçeklerin eklenmesi deseni zenginleştiren özelliklerdir.

Çalışma kapsamında Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü tasarım-üretim atölyelerinde Topkapı Sarayı Müzesi'nde II. Mehmed'e atfedilen eser esas alınarak hazırlanan kapaniçe örneği ile el çantası, ceket ve çerçevesiz tablo olmak üzere dört örnek üzerinden Timurî desenin modern uygulamaları bir araya getirilmiştir. İpek kumaş üzerine motif nakışlarıyla hazırlanan bu tasarımlar ışığında Timurî desenin çağdaş tekstilde zengin estetik tasarımlara ilham verecek repertuvara sahip olduğu tespit edilmiştir.

*Dr. Semra KIR ŞİMŞEK, İstanbul Beylerbeyi Sabancı Olgunlaşma Enstitüsü, Araştırma ve Geliştirme Bölümü, İstanbul, ORCID: 0000-0003-3179-6251, E-posta: semrakirsimsek@gmail.com, 0535 927 13 58.